

Rädda liv – håll dina händer rena!

WHO satsar globalt för att minska antalet vårdrelaterade infektioner

HANS RUTBERG, chefläkare, patientsäkerhetsenheten, Universitetssjukhuset i Linköping
hans.rutberg@lio.se

Den femte maj i år lanserar Världshälsorganisationen (WHO) budskapet »Save lives: Clean your hands« som ett led i den globala satsningen »Ren vård är säkrare vård«, som startade år 2005. WHO:s satsning har i dag stöd från 117 länders hälsoministrar, och Socialdepartementet diskuterar för närvarande i positiv anda med WHO om ett tydligare svenskt deltagande.

Satsningen syftar till att minska antalet vårdrelaterade infektioner (VRI) via olika strategier, bl a förbättrad användning av blodprodukter och rutiner kring injektioner, bättre vatten och avfallshantering, men framför allt förbättrad handhygien.

Den femte maj uppdaterar WHO sin webbplats för satsningen, <<http://www.who.int/gpsc/en>>, där man kan hitta lättillgängligt informationsmaterial och där WHO uppmanar sjukhus och andra vårdgivare att ansluta sig till kampanjen.

På webbplatsen finns också ett mycket utförligt kunskapsunderlag kring handhygien med en uppdaterad referenslista (över 700 referenser), som sammanställts av mer än 100 internationella experter.

Hundratals miljoner VRI-patienter

Hur stort är då problemet? I Sverige gjordes i november 2008 en heltäckande nationell punktprevalensmätning, som visade att drygt var tionde patient bedömdes ha en VRI.

WHO har sammanställt resultat från liknande studier, som visar att i länder med välutvecklad sjukvård ådras sig mellan 5 och 10 procent av inskrivna patienter VRI. WHO bedömer att problemet i utvecklingsländer är 2–20 gånger större; i ett globalt perspektiv komplicerar VRI vården av hundratals miljoner patienter.

Kunskapen om betydelsen av god handhygien för att minska antalet vårdrelaterade infektioner är gammal, för

mer än 150 år sedan påvisade Florence Nightingale och Ignaz Semmelweis detta samband.

I Socialstyrelsens föreskrift om basal hygien inom hälso- och sjukvården m m (SOSFS 2007:19) står att händerna ska desinfekteras med ett alkoholbaserat handdesinfektionsmedel, eller något annat medel med motsvarande effekt, omedelbart före och efter varje direktkontakt med en patient. Händerna ska, om de är synligt smutsiga, tvättas med vatten och flytande tvål innan de desinfekteras.

Religion, ekonomi – och desinfektion

WHO:s budskap till vårdpersonal liknar Socialstyrelsens. Dock måste WHO i ett globalt perspektiv ta hänsyn till kulturella, religiösa och ekonomiska aspekter. WHO:s kunskapsunderlag innehåller därför olika aspekter på handhygien som är mer eller mindre relevanta i Sverige.

Eftersom det i många länder i världen inte finns rent vatten, har WHO fokuserat på alkoholbaserad handdesinfektion. Man har även tagit fram två olika recept för lokal egentillverkning av alkoholbaserad desinfektion för sjukhus som inte har råd att köpa kommersiella produkter.

Vissa religioner förbjuder användning av alkohol. Lanseringen av alkoholbaserad handdesinfektion rekommenderas därför av WHO att ske först efter samråd med internationella och lokala religiösa ledare. Några studier av huruvida alkohol absorberas via hud eller via inhalation har visat att endast minimal mängd absorberas. WHO rekommenderar att ytterligare studier görs för att underlätta introduktionen av alkoholbaserad handdesinfektion.

Läkare sämst på hygienregler

Ovanstående problem berör endast i mycket liten omfattning sjukvården i Sverige. Desto mer relevant är kapitlet i kunskapsunderlaget på drygt tio sidor, som rör beteende hos vårdpersonal när det gäller handhygien och vilka framgångsfaktorer det finns för att öka följsamheten till hygienregler.

En sammanställning av ett stort antal studier (mer än 40) av följsamhet till

Foto: Fotograferna US/Linköping

Spritning – en klassiker hos oss men inte helt given t ex i länder där religionen förbjuder alkohol.

hygienregler som WHO gjort visar en genomsnittlig följsamhet på ca 40 procent före intervention. Resultat på den nivån är också vad som framkommit vid ett antal VRISS-projekt (Vårdrelaterade infektioner ska stoppas) och vid andra mätningar på olika sjukhus i Sverige. Läkarkåren är både i WHO:s sammanställning och vid mätningar i Sverige den yrkeskår som har sämst följsamhet till hygienregler!

Onödigt lidande kan minskas

I Sverige har vi goda förutsättningar för att uppnå god följsamhet till hygienregler och på så sätt bidra till att minska onödigt lidande för många patienter. Då krävs att ledningen på olika nivåer föregår med gott exempel och också efterfrågar resultat av arbetet.

Sist men inte minst måste vi läkare inse att det också är våra händer det handlar om och föregå med gott exempel.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

■ SAMMANFATTAT

Förbättrad handhygien är sedan år 2005 fokus för WHO:s globala patientsäkerhetsatsning för att minska antalet vårdrelaterade infektioner.

Den femte maj 2009 har WHO en världsomspännande kampanjdag för att intensifiera arbetet.